

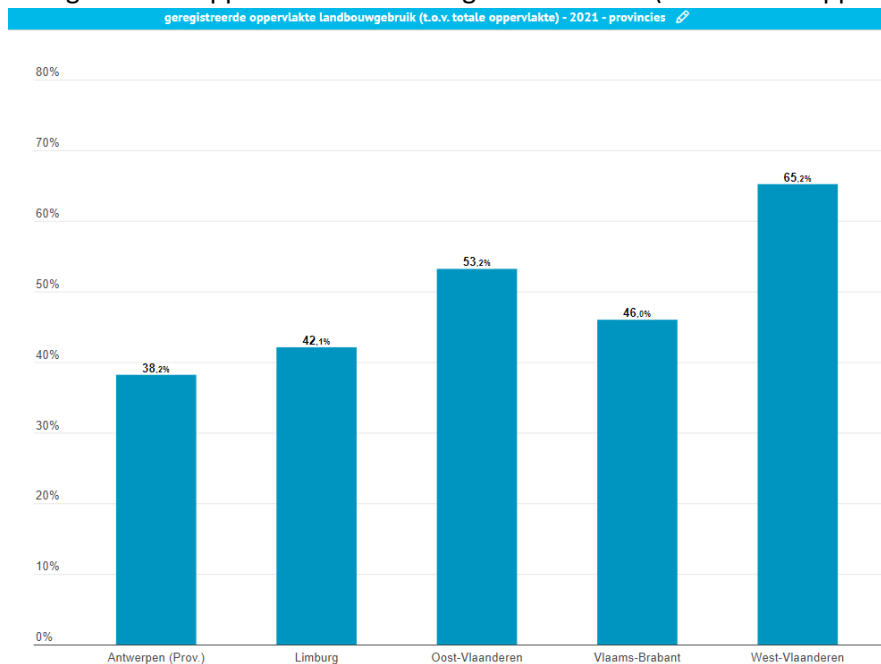
Landbouw: voedsel in duurzaam perspectief

Inleiding

Landbouw is een strategische sector voor de voedselzekerheid. Landbouw is ook sterk verankerd in het grondgebonden beleid van de provinciebesturen. Het provinciaal landbouwbeleid heeft de ambitie om proactief en toekomstgericht via beleidsmaatregelen in te zetten op een landbouw die integraal linken legt met andere beleidsdomeinen. De provincies doen dit via praktijkgericht onderzoek (onderzoek, voorlichting en advies), het faciliteren van bedrijfsvoering, inzetten op klimaatrobuuste en verbrede landbouw, ondersteunen van duurzame lokale voedselproductie, het uitbouwen van landbouweducatie, ruimte creëren voor toekomstgerichte landbouw en ondersteunen van actoren (zoals gemeenten en verenigingen).

Dat landbouw ook binnen de provincies een belangrijke sector is, tonen volgende cijfers¹ aan:

- Geregisteerde oppervlakte landbouwgebruik in 2021 (t.o.v. totale oppervlakte):

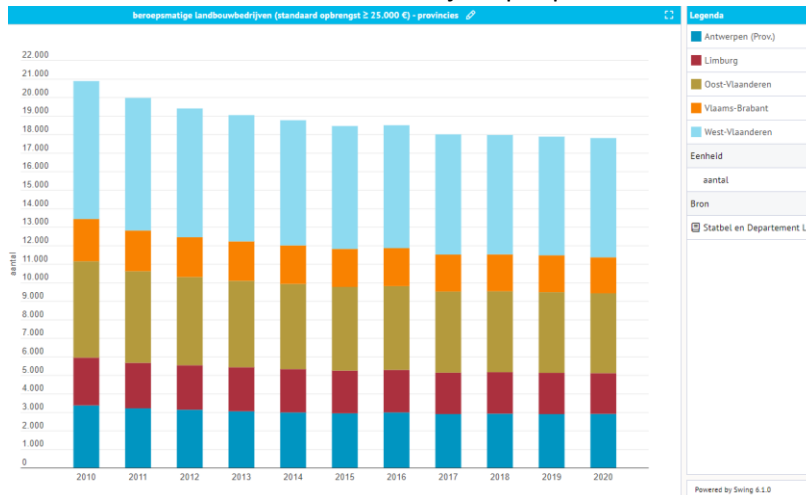

¹ Bron: Provincies in Cijfers. Zie: https://provincies.incijfers.be/databank?workspace_guid=5600717c-d863-4ce8-8a81-fb4fb019ee55 en https://provincies.incijfers.be/databank?workspace_guid=027a4a25-b7b8-4473-9b30-8d2d2ad2a968.

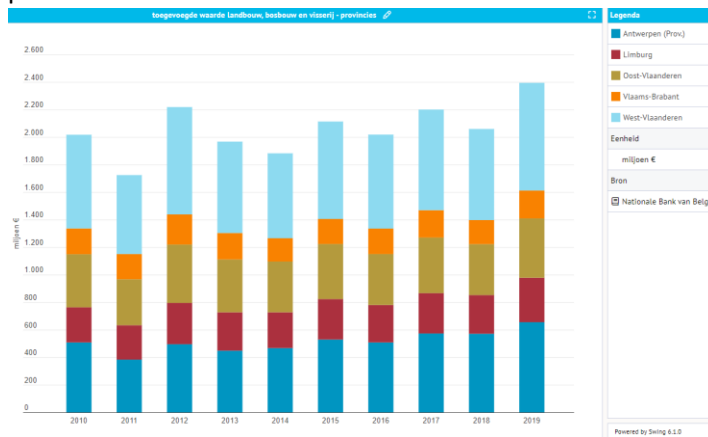
- Tewerkstelling in ABC² per provincie:

	loontrekkende tewerkstelling in ABC industrie en diensten [aantal] [2021]	zelfstandigen in ABC land- en tuinbouw (t.o.v. zelfstandigen) [%] [2022]
Antwerpen (Prov.)	29.326	7,4
Limburg	12.567	8,5
Oost-Vlaanderen	26.090	9,0
Vlaams-Brabant	15.014	6,7
West-Vlaanderen	32.306	11,2

- Evolutie in het aantal landbouwbedrijven per provincie:

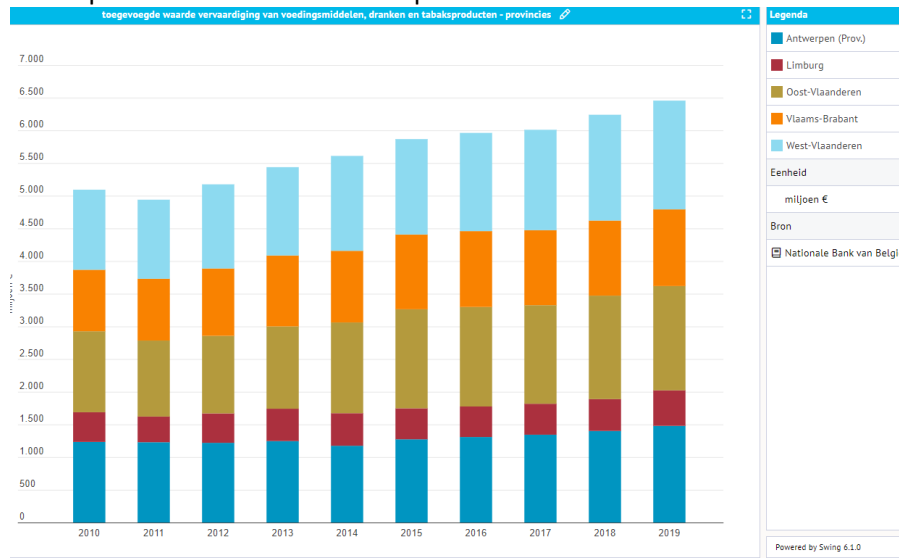
- Evolutie in de toegevoegde waarde³ van landbouw, bosbouw en visserij in de 5 Vlaamse provincies:

²Agrobusinesscomplex (ABC): het ABC bestaat zowel uit de primaire land- en tuinbouwbedrijven, als de verwerkende en toeleverende bedrijven.

³De bruto toegevoegde waarde geeft het verschil weer tussen de eindproductiewaarde en het intermediaire verbruik, zonder rekening te houden met subsidies en afschrijvingen. Deze indicator wordt gebruikt om het relatieve economische belang van de landbouw in de economie van het desbetreffende land te meten. Door deze toegevoegde waarde tegen het licht te houden, kunnen we uitspraken doen over het algehele economische belang van het ABC in onze economie.

- Evolutie toegevoegde waarde: sector vervaardiging van voedingsmiddelen, dranken en tabaksproducten in de 5 Vlaamse provincies:

Geïntegreerde samenwerking

Landbouw en bij uitbreiding het volledige agrovoedingscomplex is een belangrijk onderdeel van de Vlaamse economie. De landbouwindustrie is bij uitstek de producent van voedsel en biogebaseerde stoffen en bijgevolg de primaire partner in het waarborgen van voedselzekerheid. Landbouw is dus van strategisch belang.

Landbouw is onlosmakelijk verbonden met de andere beleidsdomeinen van het provinciaal beleid en kan ook niet los gezien worden van een dynamisch plattelandsbeleid. De provinciale landbouwdiensten zetten dan ook in op een transversale en geïntegreerde werking die samenwerking met andere beleidsdomeinen, actoren en stakeholders voorop zet.

Deze transversale werking is nodig om de klimaatuitdagingen efficiënt aan te pakken. De landbouwsector is een belangrijke partner bij het realiseren van CO₂-reductie en in projecten als Gestroomlijnd Landschap of Water-Land-Schap die onder andere droogte en overstromingen willen tegengaan.⁴ Daarnaast kunnen regionale natuur- en landschapsontwikkeling enerzijds en natuurrijke landbouwbedrijfsvoering anderzijds elkaar versterken in gezamenlijke doelen. Landbouw is de behouder en beheerder van de open ruimte. De provinciale landbouwdiensten vrijwaren de open ruimte via hun provinciale beleidsplannen Ruimte en het adviseren bij vergunningen.

Landbouwers zijn in de eerste plaats bedrijfsvoerders die bijdragen aan een inclusieve en duurzame economie. De provincies ondersteunen dit als trekker van verschillende initiatieven rond korte keten en streekproducten, gaan mee op zoek naar toekomstbestendige verdienmodellen, investeren in het faciliteren van bedrijfsmanagementtechnieken en agrarisch ondernemerschap,... Landbouw is ook steeds verweven met erfgoed, recreatie en toerisme.⁵

⁴ De provincie West-Vlaanderen heeft bijvoorbeeld een provinciaal reglement om koolstoflandbouw te ondersteunen.

⁵ Zo is bijvoorbeeld het Provinciaal Streekcentrum Huysmanhoeve in Oost-Vlaanderen met zijn historische hoeve, wandel- en fietstochten, landbouw- en plattelandseducatief aanbod en horeca een kruispunt voor erfgoedbeleving, recreatie, onderwijs en beleving.

Via deze inspanningen draagt de sector als leverancier en gebruiker van ecosysteemdiensten in belangrijke mate bij aan de realisatie van de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's) SDG 2 (geen honger), SDG 9 (industrie, innovatie en infrastructuur) en SDG 12 (verantwoorde consumptie en productie) en aan de Vlaamse en Europese beleidsdoelstellingen zoals de Blue Deal en het Vlaamse Klimaatplan en de Europese Green Deal.

Praktijkgericht onderzoek

De Vlaamse provinciebesturen investeren verder in het praktijkgericht land- en tuinbouwonderzoek, dat tot de wereldwijde top behoort en vooral vorm krijgt vanuit de provincies. Elk praktijkcentrum heeft een of meerdere technische specialisaties die bewaakt worden doordat de provincies afstemmen en informatie uitwisselen. Het praktijkgericht onderzoek focust niet alleen op plantaardige en dierlijke productie in bepaalde streken, maar zet zeer ruim in op innovatieve productiesystemen, smart farming, duurzaam landbouwtransport, innovatietuinen, precisielandbouw, klimaatrobuustheid en duurzame gewasbescherming, De praktijkcentra werken hiervoor nauw samen met andere onderzoeksinstellingen, universiteiten en hogescholen maar ook met middenveldorganisaties, particulieren en private bedrijven. Daardoor beschikken ze over jarenlange expertise en inzicht in de actuele noden en vragen van de sector en de bredere samenleving, wat uitstekende voorlichting aan land- en tuinbouwers garandeert. De expertise van de praktijkcentra levert bovendien inzichten op voor een beleidsvoorbereiding op maat door de provinciale landbouwdiensten, wat resulteert in concrete, gebiedsgerichte projecten. Deze inzichten voeden ook het Vlaamse beleid, getuige de financiële ondersteuning van de praktijkcentra door Vlaanderen.

De praktijkcentra vormen een onmisbare schakel in de vertaling van het fundamenteel wetenschappelijk onderzoek (door o.a. de universiteiten) en het toegepast wetenschappelijk onderzoek (door o.a. de hogescholen en het ILVO) naar de praktijk. De concrete vertaling van dit praktijkgericht onderzoek naar het terrein is een belangrijke uitdaging die de Vlaamse provinciebesturen aangaan. Zo dient het onderzoek in de praktijkcentra als basis voor praktijkgericht en onafhankelijk advies waarmee nieuwe uitdagingen zoals de omschakeling naar een klimaatrobuuste en innovatieve landbouw worden aangepakt. De lokale verbindingsfunctie van de provinciebesturen is daarbij een grote troef die de directe toepasbaarheid van onderzoeksresultaten bevordert.

De manier waarop de provinciebesturen praktijkgericht onderzoek ondersteunen, is divers (bijvoorbeeld via een eigen provinciaal praktijkcentrum of een subsidie aan een vzw). De provinciebesturen vormen de ruggengraat in het netwerk van de landbouwpraktijkcentra. Als bovenlokaal bestuur is de provincie het ideale niveau om deze expertise 'in huis' te hebben en coördinatie en afstemming tussen de praktijkcentra en de provinciale diensten met eigen expertise te faciliteren, bijvoorbeeld over het beheer van waterlopen. De opgebouwde expertise in dit netwerk zorgt ervoor dat de provinciebesturen in hun beleid onder meer sterk inzetten op innovatie en duurzaamheid.⁶

⁶ Een voorbeeld van innovatie in de provincie Limburg is bijvoorbeeld de innovatieve irrigatie via het CIRO-netwerk; een 75 km lang netwerk van leidingen onder de akkers dat gebruikt wordt om meer dan 2500 ha landbouwgrond via een centraal pompstation te irrigeren voor o.a. groententeelt. Via een project van het Limburgse Droogte Innovatiefonds onderzoekt de provincie nu of dit systeem ook met ondergrondse druppelirrigatie als alternatief voor haspelberegening kan werken.

Tabel 1: overzicht van de provinciale of door de provincie ondersteunde praktijk- en landbouwcentra

Hooibeekhoeve	Melkvee, voedergewassen	Antwerpen
Proefbedrijf Pluimveehouderij vzw	Pluimvee	Antwerpen
Proefcentrum Hoogstraten vzw	(Glas)tuinbouw	Antwerpen
Proefcentrum voor de Groenteteelt Sint-Katelijne-Waver (PSKW)	(Glas)tuinbouw	Antwerpen
Landbouwcentrum voor Voedergewassen vzw	Voedergewassen	Antwerpen
Proef- en Vormingscentrum voor de Landbouw vzw (PVL)	Melkvee, varkens en voedergewassen	Limburg
Provinciaal Instituut voor Biotechnisch Onderwijs campus (PIBO) vzw	Akkerbouw	Limburg
Proefcentrum Fruitteelt (pcfruit)vzw	Hard en zacht fruit, wijnbouw	Limburg
Coördinatiecentrum praktijkgericht onderzoek en voorlichting voor de biologische teelt (CCBT) vzw	Herkauwers, pluimvee, varkens, akkerbouw, fruit, groenten, sierteelt	Oost-Vlaanderen
Interprovinciaal Proefcentrum voor de Aardappel (PCA) vzw	Aardappelen	Oost-Vlaanderen en West-Vlaanderen
Landbouwcentrum Aardappelen (LCA)	Aardappelen	Oost-Vlaanderen
Provinciaal Proefcentrum voor de Groenteteelt Oost-Vlaanderen vzw	Groenten, verse markt	Oost-Vlaanderen
Proefcentrum voor Sierteelt vzw	Sierteelt en groenvoorziening	Oost-Vlaanderen
Praktijkpunt Landbouw Vlaams-Brabant vzw	Witloof, granen, druiven, hop, innovatieve teelten, ...	Vlaams-Brabant
Provinciaal Proefcentrum Pamel	Biologische teelt aardbeien en kleinfruit	Vlaams-Brabant
Vlaams Centrum voor Bewaring van Tuinbouwproducten	Naoogsttechnologie groenten en fruit	Vlaams-Brabant
Koninklijk Belgisch Instituut tot Verbetering van de Biet vzw	Onderzoek bietenteelt	Vlaams-Brabant
INAGRO vzw	Land- en tuinbouw	West-Vlaanderen

Versterken bedrijfseconomische activiteit

De Vlaamse provinciebesturen hebben de ambitie om de landbouwsector te versterken via gerichte economische acties, zoals het stimuleren van de samenwerking tussen land- en tuinbouwers, het versterken van managementcapaciteiten, het aanbieden van thematische oproepen met het oog op innovatie, de uitbouw van de Agrofoodcluster en ketenversterking.

Klimaatrobuuste landbouw

Het provinciale landbouwbeleid heeft de ambitie om sterk bij te dragen tot klimaatbestendigheid. Lokale productie, landschappelijke integratie, agrobiodiversiteit en blauwgroene diensten hebben een brede maatschappelijke waarde. Bodem en water zijn cruciaal voor landbouwers: een goede bodemkwaliteit en bodemstructuur is van levensbelang, naast de aanwezigheid van voldoende en kwalitatief water (boven- en ondergronds).⁷ Gezien de problematiek van toenemende droogte en overstromingen, neemt het provinciale landbouwbeleid de verantwoordelijkheid op om blauwgroene netwerken uit te werken. De provincies maken de landbouwsector droogterobuust door de komende jaren extra te investeren in infrastructuur die hemelwater capteert. Natuurlijke landbouw zet bovendien in op biodiversiteit. Ook een oordeelkundig beheer van ziekten, plagen en exoten draagt hiertoe bij. Door de valorisatie van reststromen wordt verder ook circulariteit ondersteund; zo wordt bijvoorbeeld via hakhoutbeheer of mestverwerking energie opgewerkt.

Duurzame lokale voedselproductie

Het provinciaal beleid rond duurzame lokale voedselproductie focust op hoeve- en streekproducten, maar heeft ook aandacht voor alternatieve productie zoals stadslandbouw. Voedselzekerheid en zichtbaarheid voor consumenten en producenten zijn hierbij het uitgangspunt. Het beleid draagt ook bij tot de intentie om actoren in de korte keten te ondersteunen en te stimuleren. De Week van de Korte Keten is een voorbeeld van interbestuurlijke samenwerking waarbij de provinciebesturen de motor vormen.⁸ Ook hiermee worden belangrijke stappen gezet in het verwezenlijken van de SDG's. De provinciebesturen zijn daarnaast een belangrijke partner in de Vlaamse voedselstrategie.

Landbouweducatie

Het provinciebestuur zet sterk in op landbouweducatie. Als bovenlokaal bestuur staat de provincie dicht bij de landbouwer en neemt ze zodoende een stimulerende en sturende coördinerende rol op tussen educatieve initiatieven (afstemming van didactisch materiaal, planning van educatieve momenten, verspreiding van innovatieve ideeën e.d.m.). Het provinciebestuur speelt bovendien in op de nood aan een educatief scholenaanbod (met de actuele leerplannen en eindtermen als vertrekpunt). Zo hebben de provinciebesturen een groot netwerk aan (bezoek)boerderijen voor scholen en andere doelgroepen. Het provinciebestuur biedt daarnaast ook ondersteuning aan land- en tuinbouwers via vorming en promotie en biedt een gedocumenteerde gesprekstafel voor alle aanbieders.

Zorgboerderijen

Ook op zorgboerderijen wordt ingezet. De vijf provincies bieden bijvoorbeeld jaarlijks financiële steun aan Steunpunt Groene Zorg vzw en zorgen voor een provinciale dienstverlening dankzij de provinciale consulentenploeg in deze vzw. De provinciale medewerkers zorgen dat vraag en aanbod naar zorgboerderijen afgestemd zijn op elkaar en organiseren ook aanbod en vormings- en informatieactiviteiten voor de zorgboeren en zorginstellingen.

⁷ Zo sloeg de provincie Antwerpen samen met diverse partners de handen in elkaar voor het LIFE-project ACLIMA, dat inzet op waterbesparing, verhogen van hemelwatergebruik, waterinfiltratie, waterhergebruik en externe waterbronnen in de belangrijkste land- en tuinbouwsectoren van de provincie. Partners: Proefstation voor de Groenteteelt, Proefcentrum Hoogstraaten, Hooibeekhoeve, Proefbedrijf Pluimveehouderij, dienst Landbouw, POM Antwerpen, Regionaal Landschap Rivierenland, Sumaqua en Aquafin. Meer informatie over het project: www.lifeaclima.eu

⁸ De provincies zorgen voor promotie van de Korte Keten zoals de Korte Keten Krant en de verkiezing van de Korte Keten Kop in Vlaams-Brabant.

Ruimte voor landbouw

Ruimte creëren voor de verdere ontwikkeling van een klimaatrobuuste, leefbare én rendabele multifunctionele landbouw is voor de provinciebesturen een belangrijke opdracht. In de provinciale beleidsplannen ruimte wordt hiervoor een passend kader gecreëerd. Verschillende projecten en planningsprocessen in de open ruimte hebben een impact op de land- en tuinbouwsector. Voor een aantal van deze processen (beleidsplan Ruimte, agrarische structuur, stadslandbouw, het (agrarisch) hergebruik van agrarische gebouwen,...) en vergunningen wordt gewaakt over het belang van kwalitatieve ruimte voor landbouw, via advisering vanuit de provinciale diensten. In het kader van meer ruimte voor landbouw en agrarische herontwikkeling (bv. agrarisch hergebruik van hoeves) pleiten de provincies voor drie acties: 1) het beperken van zonevreemde mogelijkheden in (leegstaande) landbouwinfrastructuur, via een actualisering van de lijst met toegelaten zonevreemde activiteiten in het kader van omgevingsvergunningen; 2) het realiseren van ontwikkelruimte voor de landbouwsector door agrarische herontwikkeling te stimuleren en greenfieldontwikkelingen te sturen; en 3) het ondersteunen van sloop en ontharding van overtollige infrastructuren waarvoor geen hergebruik wenselijk is.

Ondersteuning actoren en communicatie

De provinciebesturen zetten verder in op de ondersteuning van actoren, waaronder gemeenten en verenigingen, gericht op het realiseren van de provinciale doel- en taakstellingen. Deze ondersteuning is zowel gericht op actoren in de sector als het brede publiek en heeft verschillende vormen: subsidies, adviesverlening, medewerking, lidmaatschap.

De provincies bieden informatie, ondersteuning en subsidies aan lokale besturen en sectororganisaties. Voorbeelden van deze informatie en ondersteuning zijn studiedagen en webinars voor bijvoorbeeld landbouwschepenen.

Bovendien verzamelt de online tool 'Provincies.in.cijfers'⁹ cijfers rond landbouw op één plaats, zoals cijfers die inzicht bieden in het agrobusinesscomplex (ABC), cijfers rond aantal en type bedrijven, oppervlakte en teelten... Ook zijn er landbouwrapporten die per gemeente opvraagbaar zijn. Informatie over de landbouwsector met nauwkeurige statistische gegevens per provincie en per gemeente worden op die manier in kaart gebracht.

De provincies pleiten ook voor een onafhankelijk informatiekanal over landbouw. Daarom bieden ze VILT vzw financiële en inhoudelijke ondersteuning.

Daarnaast zetten de provinciebesturen in op een gezamenlijke communicatie die het sectorimago ondersteunt. Voorbeelden hiervan zijn de televisie-uitzendingen op het kanaal PlattelandsTV en de gezamenlijke deelname aan landbouwbeurzen.

⁹ <https://provincies.incijfers.be/dashboard>